

Институции и граждански организации обсъдиха системни промени в закрилата на детето

19.8.2026 - | Национална мрежа за децата

След поредицата тежки случаи на насилие над и между деца НМД събра институции и организации в търсене на конкретни решения за по-ранна превенция, работеща координация и подкрепа за децата и семействата. „Правилата за противодействие на тормоза не могат да бъдат единствено сканиран PDF файл на сайта на детската градина или училището, а действен механизъм, припознат от всички участници“, посочи Георги Еленков.

На 18 август по инициатива на Национална мрежа за децата (НМД) се проведе работна среща в Министерството на труда и социалната политика, посветена на ескалиращите случаи на насилие над и между деца и необходимостта от системен отговор.

Срещата беше водена от министъра на труда и социалната политика Наталия Ефремова и събра представители на МТСП, Агенцията за социално подпомагане (АСП), Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД), УНИЦЕФ България и граждански организации с практически опит в работата с деца и семейства.

Тежките случаи от последните седмици отново поставиха с особена острота въпросите доколко системата успява да разпознава риска навреме, да координира действията на различните институции и да осигурява подкрепа на детето и семейството, преди кризата да е ескалирала.

От страна на институциите в срещата участваха министър Наталия Ефремова, заместник-министър Надя Клисурска, председателят на ДАЗД д-р Теодора Иванова, заместник-председателят на Агенцията Ивайла Касрова, заместник изпълнителният директор на АСП Лъчезар Симеонов и експерти.

НМД беше представена от изпълнителния директор Георги Богданов, Георги Еленков и Белла Дамянова от Секретариата на Мрежата, както и от членовете на Управителния съвет Станимир Георгиев, изпълнителен директор на Фондация „Конкордия България“, и Антоанета Янкабакова, изпълнителен директор на Сдружение „ИМКА“. В разговора участваха още Александър Миланов, изпълнителен директор на Националната асоциация за приемна грижа, която членува в НМД, и Дани Колева, директор „Програми - Закрила на детето“ в УНИЦЕФ България.

От отделния тежък случай към въпроса как работи системата

Отправна точка в разговора беше случаят с жестокия побой над дете в Ботевград, който според министър Ефремова показва сериозни проблеми във функционирането на системата за закрила. Формалното насочване на семейство към Център за обществена подкрепа не може да бъде достатъчен отговор при подобни случаи. Необходими са по-добра координация, организационни промени и среда, в която социалните работници да получават необходимата

подкрепа, за да извършват качествена социална работа.

Сред основните изводи от срещата беше, че **системата за закрила на детето не е само отдел „Закрила на детето“**. Отговорността е споделена между различни институции, системи и професионалисти, а превенцията трябва да започва много преди един случай да достигне кризисна точка.

Изпълнителният директор на НМД Георги Богданов постави и друг системен проблем – продължаващото прекомерно използване на резидентната грижа. По думите му е необходима своеобразна **„деинституционализация на деинституционализацията“** – връщане към първоначалния смисъл на реформата, в чийто център е детето и правото му да расте в семейна среда винаги когато това е възможно. Това изисква по-интензивна работа със семействата, развитие на приемната грижа и последователно намаляване на броя на децата, които растат в резидентни услуги.

Когато рискът е разпознат твърде късно

Антоанета Янкабакова представи сходен случай от Габрово, при който насилието не е било разпознато своевременно и се е стигнало до фатален край. Тя очерта проблеми, с които организациите на терен се сблъскват от години – недостатъчна квалифицирана правна и методическа подкрепа, проблеми в координацията между различните нива на ОЗД, дирекциите „Социално подпомагане“ и АСП и липса на достатъчна подкрепа при особено тежки случаи на ескалиращи родителски конфликти.

Обсъден беше и ръстът на спешните настанявания в резидентна грижа, включително в случаи, в които подобно решение невинаги изглежда достатъчно обосновано. Съществува обаче и обратният риск – деца да бъдат връщани в семействата си без необходимата работа с родителите за преодоляване на причините за насилието.

„Реинтеграцията не може да бъде експеримент, когато цената на неуспеха се плаща от детето“, подчерта Янкабакова.

Александър Миланов предупреди за задълбочаващите се проблеми в приемната грижа и предупреди, че **„системата на приемна грижа в България умира“**. По думите му приемните родители все по-често срещат административно отношение вместо професионална подкрепа, докато потенциалът на системата остава неизползван.

Деца продължават да живеят в ЦНСТ при наличие на свободни приемни семейства; административни решения затрудняват настаняването на дете в подходящо семейство в друга област; а **„децата с тежки житейски истории нерядко се разглеждат през трудностите, които носят със себе си, вместо през правото им да получат шанс за семейство“**. След неуспешни реинтеграции деца отново се извеждат от биологичното семейство, но вместо към приемна грижа се насочват към ЦНСТ. По думите на Миланов системата има нужда не само от нови процедури и механизми, а от **„повече компетентност и човещина“**.

Координационни механизми има. Какво се случва след първата среща?

Дани Колева от УНИЦЕФ България постави въпроса за ефективността на множеството

съществуващи координационни механизми – при насилие над дете, трафик, работа с непридружени деца бежанци и други ситуации на риск. Наличието на процедури само по себе си не гарантира добра координация. Необходим е преглед на съществуващите алгоритми и ясна оценка къде и защо взаимодействието между институциите престава да работи на практика.

Ивайла Касърова от ДАЗД посочи конкретен проблем, установен при мониторинга на Агенцията – в немалко случаи координационният механизъм се свиква веднъж, след което съвместната работа прекъсва и практически цялата тежест остава върху ОЗД. Наред с организационните промени според нея е необходимо да се работи и с висшите училища за подобряване на подготовката на бъдещите специалисти в социалната сфера.

Лъчезар Симеонов от АСП подчерта необходимостта от практически алгоритъм за взаимодействие между различните системи, по-активно включване на общините и осигуряване на подходяща подкрепа при работата с младежи с противообществени прояви. Според него съвместната работа на МТСП, МВР, МОН и МЗ би могла съществено да подобри ефективността на системата.

Резидентната грижа не може да бъде отговор по подразбиране

Георги Еленков от НМД постави необходимостта да бъдат анализирани причините за големия брой спешни настанявания и да бъде разработена пътна карта за трайно намаляване на резидентната грижа. Това предполага и укрепване на капацитета на ОЗД за прилагане на мерките за закрила в семейна среда, чрез които рискът може да бъде преодолян, без детето непременно да бъде отделяно от семейството.

Той представи и два конкретни казуса, по които през последните седмици НМД е сезирала институциите. **Малолетно дете от Плевен е прекарало 22 часа в полицейски арест**, след което институциите са настоявали то да бъде настанено в кризисен център. В друг случай **дете е прекарало повече от половината си живот в ЦНСТ за деца с увреждания**, въпреки че специализирано приемно семейство отдавна е заявило готовност незабавно да му осигури семейна среда.

Беше поставена и необходимостта от много по-ефективна връзка между системата за закрила и остарялата система за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. При малолетните деца в конфликт със закона водеща роля в работата по случая следва да има системата за закрила, а бъдещите местни служби за възпитателна подкрепа трябва да работят в непосредствено партньорство с ОЗД. НМД призова за активен диалог между МТСП, МВР и МП, за да бъде придвижвана дълго отлаганата реформа.

Училището също трябва да разпознава риска

Значителна част от срещата беше посветена на ролята на образователната система. Белла Дамянова от НМД постави въпроса за причините, поради които част от младите хора търсят принадлежност към групи, изградени около насилствени идеологии и дехуманизация на цели обществени групи.

Това изисква разговор не само за санкциите след извършено насилие, а и за психичното здраве на децата, отношенията в семейството, чувството за принадлежност и способността на институциите да достигат до детето, преди поведението му да е прераснало в тежко насилие.

НМД подчерта необходимостта училищата да имат реален капацитет да разпознават и реагират при насилие и тормоз.

Това означава подготвени специалисти, ясни отговорности и процедури, връзка със социалната система и правоохранителните органи и увереност у учителите как да действат още при първите сигнали за насилие, изолация или опасна промяна в поведението на дете. Министър Ефремова също подчерта ролята на образователната система, възпитателната функция на училището и необходимостта от по-ефективна работа с родителите.

Без подкрепа за професионалистите няма работеща система

Станимир Георгиев от Фондация „Конкордия България“ представи перспективата на организация, която ежедневно работи с едни от най-маргинализираните общности. По думите му работата на терен става все по-трудна на фона на задълбочаващото се недоверие към институциите, което все по-често засяга и гражданските организации.

Той постави и въпроса за стандартите за работа с деца и необходимостта те да бъдат съчетани с външна сертификация и оценка. Системата трябва да бъде способна да разпознава собствените си слабости и да бъде отворена към супервизия, независима оценка и външна професионална подкрепа – особено когато специалистите ежедневно вземат решения с пряко отражение върху живота и сигурността на деца.

Нова програма за превенция на насилието предстои през 2027 г.

Председателят на ДАЗД д-р Теодора Иванова съобщи, че Националната програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца е включена в управленската програма на правителството. От септември предстои работа по **нова програма за периода 2027-2030 г.**, която да включва повече мерки за превенция и реакция.

Паралелно с това в проекта на Стратегия за детето е добавена отделна глава, посветена на информационната сигурност. Предстоят тематични срещи по отделните направления на Стратегията и разглеждането ѝ от Националния съвет за закрила на детето.

От диагнозата към решенията

За Национална мрежа за децата целта на срещата не беше да бъде съставен поредният списък с проблеми или отговорността за тежките случаи да бъде прехвърлена върху една институция или професионална общност.

Голяма част от дефицитите възникват именно **между системите** – когато една институция приключва действието си, без друга да го продължи; когато координационната среща е проведена, но след нея няма съвместна работа; когато тревожните сигнали са видими, но не водят до навременна намеса.

Ключовите въпроси са дали има политическа воля за системна промяна, която не се изчерпва с отделни организационни или бюджетни решения, и дали институциите разпознават като спешни същите проблеми, които организациите, работещи с деца и семейства, срещат ежедневно на терен. Разговорът показва готовност за работа и в двете посоки.

Следва по-трудната част – **общото разбиране за проблемите да бъде превърнато в практически решения.** НМД и организациите членове заявиха готовност да участват в този процес с експертизата си от работата по конкретни случаи, опита на доставчиците на социални услуги и организациите на терен, правен и системен анализ и конкретни предложения за промени.

Национална мрежа за децата ще продължи активния диалог с МТСП, ДАЗД, АСП и останалите отговорни институции, така че заявената готовност за промяна да бъде последвана от конкретни действия.

<https://nmd.bg/instituczii-i-grazhdanski-organizaczii-obsadiha-sistemni-promeni-v-zakrilata-na-deteto>